

Traditionella ledare är inte demokratiskt valda. Nu kan nya lagar ge dem mer makt än någonsin tidigare.

Foto: Viktoria Olausson

Nya förslag på lagar stärker gammalt maktsystem

Detta verk är licensierat under Creative Commons Erkännande-Icke-kommersiell-Dela Lika 2.5 Sverige licens. För att se en kopia av denna licens, besök <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/2.5/se/> Verket har publicerats i www.globalarkivet.se.

Ur tidskriften Södra Afrika nr. 2 2010

Urgamla kulturer och nationer representerar sedvänjor och värderingar som är en viktig del av landet, står det på Sydafrikas officiella hemsida. Där nämns också att stammar och klaner inte är något som alltid är lätt att pussla ihop med en modern demokrati.

TRADITIONELLA LEDARE, SOM KUNGAR eller *amakhosi* (en nkosi, flera amakhosi), leder råd i sex provinser. Varje råd väljer medlemmar till det nationella rådet som är remissinstans till regeringen i frågor kring traditionella ledare och traditionell rätt.

Sydafrikas konstitution upprätthåller alltså demokratiska ideal samtidigt som den erkänner traditionella ickevalda struk-

turer och ger dem en viss makt. De senaste åren har en kamp utkämpats kring lagar och lagförslag som kan ge dessa ledare mer makt än någonsin tidigare.

HÖVDINGAR OCH KUNGAR VAR TILL EN BÖRJAN emot kolonialmakterna. Albert Luthuli, en av de viktigaste personerna inom ANC:s historia, var själv en nkosi. Men de amakhosi

som gjorde motstånd skickades snart till Robben Island. Andra blev viktiga redskap för apartheidregimen, avlönades och fick en viss makt. De var inte minst viktiga för att styra de så kallade hemländerna som Sydafrika lätsades var självständiga.

Förre presidenten Thabo Mbeki var inte traditionalist. Han växte visserligen upp på landet i från en familj som sedan länge lämnat vad man brukar kalla en traditionell livsstil. Den nuvarande presidenten Jacob Zuma är Mbekis motsats på det området. Zuma har tre fruar, betalar *inhlawulo*, skadestånd till familjen när han gjorde en annan kvinna med barn och har starka band till sin by, Nkandla.

Så många människor länkar det faktum att traditionella strukturer verkar få mer och mer att säga till om till Zumas presidentskap. Reformerna i den riktningen har i själva verket varit på väg länge, men under Zumas regering ökar satsningarna.

TRE NYA LAGAR BÖR SES SOM ETT "PAKET" för att öka de traditionella strukturernas makt. *The Traditional Leaders Governance Framework Act* definierar olika former av traditionella ledare och dessas roller och makt samt genom vilka strukturer de utövar denna makt.

Lagförslaget om traditionella domstolar, *Traditional Courts Bill*, behandlas nu i parlamentet. Enligt den ska traditionella domstolar få rätten att utdöma samhällstjänst och frånta folk rätten till mark, vatten och medlemskap i samhället. Vidare jämföras dessa med magistratsdomstolen i stan.

Motståndarnas främsta oro är att lagen fördjupar de gränser som dragits upp av apartheidregimen och att alla landsbygdsbor blir undersåtar till amakhosi. Effekten blir att en stadsbo lyder under ett rättsligt system medan hans föräldrar i byn hanteras under ett annat. Justitiedepartementet hävdade att lagförslaget arbetats fram genom grundlig forskning och konsultation medan motståndarna samstämmigt hävdar att konsultationen är bristfällig. En rad organisationer som *Cosatu*, *Legal Resources Centre*, *Gender Commission*, *Women's Legal Centre* och *Rural Women's Movement* kräver att lagförslaget skrotas.

– Vi kan inte ha ett land och två rättssystem. Detta ser ut som apartheid, nu återinförs bantustans, säger Mongezi Nkota på *Border Rural Committee*.

Lagen om rätt till gemensam mark, *Communal Land Rights*

Act, hanterar den makt traditionella råd har kring administration av mark och brukanderätt. I maj i år förklarades denna lag stridig mot konstitutionen av en enhällig domstol, en seger för de många landsbygdssamhällen som kämpat mot lagen med stöd av organisationen *Legal Resource Center*. Domare Ncobo skriver i domen att de traditionella myndigheter som skulle fått långtgående makt över jorden i före detta hemländer i själva verket till stora delar skapats av apartheidregimen genom lagen *Bantu Authorities Act*.

En del traditionella ledare välkomnar lagarna som en triumf för tradition och afrikanska seder. Men även de är splittrade. Prinsessan Wezizwe Sigcau på *House of Traditional Leaders* i Östra Kapprovinsen säger:

– Ingen kom till oss och frågade vad vi vill. Lagförslagen är konstruerade av någon annan och sedan får vi komma med kommentarer. Men vi har egentligen inte någon större chans att ändra något. Vi har problem med delar av lagen och får ändå skulden av allmänheten som är missnöjda. Regeringen säger att lagarna ska återställa vad som förlorats under kolonialism och apartheid, men de bygger ju ändå på de systemen. Vi är inte emot demokrati, men vi vill ha en förklaring på demokrati som fungerar i ett afrikanskt sammanhang. Inte en europeisk demokrati.

MAZIBUKO JARA ÄR KONSULT och sammanställer en rapport om lagarna till *Legal Resources Centre* genom workshops med landsbygdssamhällen och civilsamhälle i olika delar av landet.

– De här lagarna ska ses som ett sammanhängande paket. Alla traditionella ledare är inte för de här förändringarna, utan endast en elit bland dem har påverkat regeringen i den här riktningen. Många av dem har motarbetat det även om vissa ändrar åsikt när de ser fördelarna för dem själva. Jag tror att bakgrunden till reformerna är att regeringen vill öka sina möjligheter att komma åt mark och andra tillgångar i de före detta hemländerna. Idag måste de ofta förhandla med en hel by som inte alltid är organiserad. Om rättigheterna hamnar hos amakhosi istället behöver de bara förhandla direkt med dem.

VIKTORIA OLAUSSON
East London